

Gammel strikket trøye fra Byneset

Et mønsteravtak av den originale trøyen – rødlistearbeid 2022.

Strikket ca 1860 til Lars Gudmundson Rye, 1836-1920.

Historien om Halt-Marit

I en liten stue i utkanten av Byneset, bodde Siri-Beret med sine to døtre, Marit og Guru. På folkemunne ble de bare kalt Siri-Beret-Marit og Siri-Beret-Guru. Marit var født rundt 1800. De var svært fattige og hadde lite å leve av. Ofte måtte barna gå rundt i bygda og be om mat. Skole ble det lite av, men Siri-Beret lærte barna det hun selv kunne. De ble flinke til å karde og spinne.

Rundt 1830 var Marit «onnataus» på en gård lenger ut på bygda. Der ble hun gravid og sto nå i en dyp krise. Hun fødte barnet, men det fikk ikke leve. Et par uker senere ble hun anholdt av myndighetene og hun ble dømt til livsvarig tukthus i Trondheim.

På tukthuset var det mye arbeid med å karde, spinne og strikke. Det var lange, tunge arbeidsdager. Etter 12 år ble Marit benådet av Dronningen og flyttet hjem igjen.

Da hun kom tilbake til Byneset, levde hun av å strikke trøyer etter et mønster hun selv hadde laget, kanskje etter inspirasjon av andre trøyer hun hadde sett mens hun var i Trondheim. Disse trøyene kunne eldre folk på Byneset ennå huske i 1985, og en eldre dame hadde også strikket den så sent som 1930.

I dag er Marit bare kalt «Halt-Marit». Kanskje hun drog på en fot på sine eldre dager.

Den gamle trøya

Eieren av denne trøya er i dag Gudmund Klevset. Den er strikket ca. 1860-66 til Lars Gudmundsen Rye, f. 1836 - d 1920. Det er usikkert om det er «Halt-Marit» eller hans tilkomne frue, som også het Marit, som har strikket den.

Trøya er strikket i hjemmespunnet garn i ubleika hvitt opp til livet. Videre blå og hvite striper med små stjerner. Øverst på bolen er det en rød og hvit mønsterbord med symboler, som bindes sammen med en trefarget mønsterbord på skuldrene. Nederst på ermene er det en bred mansjett i et trefarget sikksakkbord med en påfølgende smalere trefarget bord. Resten av ermet er i striper som på bolen.

I dag er dette den eneste trøya i Halt-Marits mønster vi vet om. Men det finnes også en annen gammel trøye på Byneset, Haldogardstrøya, som er strikket ca. 1875. Den trøya er strikket på samme måte og har mønsterborder som tydelig er beslektet. Disse trøyene gir oss god kunnskap om strikking på den tiden.

I 1984, ble det i samarbeid med Byneset Husflidslag og Rauma Ullvarefabrikk, laget et mønster av Trøya etter Halt-Marit. Den gangen ble det lagt vekt på å lage et mønster tilpasset den tids motebilde, og ble derfor en noe forenklet utgave, tilpasset en grovere strikkefasthet.

I 2022, har Byneset Husflidslag, på forespørsel fra Norges Husflidslag, på nytt tatt frem denne trøya for å lage et mer autentisk mønster av den. Organisasjonen samarbeider med flere land i Norden, og vil presentere denne trøya for dem.

Vi kontaktet eieren og spurte om vi kunne få låne trøya til dette formålet. Trøya betyr svært mye for eieren. Han ville gjerne låne bort trøya, slik at vi kunne hente ut alle opplysningene vi trengte for å få til et riktig mønsteravtak.

Vi vil derfor gå i dybden på trøya og gjøre et nytt, mer autentisk mønsteravtak av den, og lage et dokument som kan komme Byneset Husflidslag og nye generasjoner til nytte. Vi vil også presentere resultatet av mønsteravtaket og en ny strikket rett kopi av trøya for bygdas befolkning for å levendegjøre all kunnskap vi henter frem av trøya.

Dessuten vil vi «løfte» Halt-Marit, og gjøre hennes skjebne mer kjent.

.ARBEIDETS GANG for å lage et mer autentisk mønster.

Vi har telt alle masker, markert alle økninger, studert garnet og fargene og tegnet av mønstrene. Vi har studert oppleggsmetode, lært å strikke på rettsiden fra venstre mot høyre. Vi har også lært å strikke sammen to deler som gir en rett omgang på retten, og sett på hvilke metoder som er gjort for å øke masker. Vi har fastslått strikkefasthet på bol, erme og ermekant. Og vi har tatt alle mål av trøya.

Vi skjønnte raskt at vi trengte hjelp til analyse av garnet og tok kontakt med Selbu Spinneri. De var svært hjelpsomme og ble fort engasjert i vårt prosjekt. Garnet i den gamle trøya besto av 3 tråder var svært fast tvunnet. De kunne fortelle at garnet var naturhvit, langfibret ull fra sauer med crossbred type ull. Et slikt garn var omtrent umulig å få tak i, ettersom dagens garn for det meste blir «blåst opp» for å få et «soft» uttrykk. Angående fargene (rød og blå), var de ganske sikre på at det ikke var plantefarget slik vi trodde, men farget med syntetiske farger som var vanlig i 1860. Vi måtte ha et garn mest mulig likt garnet i den gamle genseren. Og da vi spurte om de kunne lage et slikt garn, var de villige til å prøve det. Det ville også være en ny utfordring for spinneriet. Etter få uker hadde de laget et testgarn for oss.

Garnet som ble laget, er et tretråders, fasttvunnet garn, laget av Dala hvit og Crossbred ull. De farget også opp en prøve av rødt og blått som vi kunne ha til vår strikkemodell. Senere skal Husflidslaget få være med på kurs for å farge opp et kvantum garn til senere bruk. Garnet har fått navnet Bynesgarn. Vi ble veldig fornøyd med testgarnet og brukte det til vår rekonstruksjon.

MØNSTERBORDENE - hadde de noen betydning?

Vi har tidligere hørt at den røde og hvite mønsterborden nedenfor kunne være buetegn som hørte til på gården. Det har vi fått avkreftet. Vi mener at bordene er gamle verne- og lykkesymboler, ofte brukt på gårder, til ønske om et godt liv og god avling.

Livets tre er et ønske om god avling og voksende slekt.

Romben skulle beskytte mot onde makter. Fylte romber ga enda sterkere vern.

Sikksakkmønsteret på ermene skulle gjøre det vanskeligere for onde makter å finne frem.

Rosemønstret på ermet ivaretar kjærligheten.

De skrå stripene på skulderen kan symbolisere vann.

TEKNIKK og FORM

I 1860årene, var det vanlig å ha buksen utenpå trøya, og til penbruk, hadde de gjerne en vest utenpå. Derfor var de første mannstrøyene smale nederst og bredere oppover og med ganske smal ermeåpning. Ofte var de bredere bak enn foran. Trøyene ble formstrikket til den som skulle ha den.

Denne trøya er strikket rundt med maskeøkninger fordelt på hele bolen og ermet. Det er strikket riller nederst på det ensfargede feltet. videre er det glattstrikk opp til ermene. Derfra er den strikket frem og tilbake opp til halsen, som avsluttes med en rød og hvit mønsterbord. Det er ca. 15m mer bak på nakken enn foran på halsen. Videre strikkes det skulderstykker på forstykket. Disse strikkes sammen med bakstykket.

I halsen er det strikket riller ved hver skulder til passe åpning til hals, som avsluttes med en omg VR rundt hele åpningen, før det felles av med rette masker.

Ermene har to trefargede border nederst, og videre stripemønster helt opp som avsluttes med en hvit stripe. Ermet felles av med rette masker, passe stramt. Både bol og erme er formstrikket.

OPPSKRIFT på den originale trøya.

GARN

Bynesgarn fra www.selbugarn.no

600 g hvit

350 g blå

100 g rød

PINNER

Rundpinne 2mm, 80 cm og 40 cm. Settpinner 2mm.

Det er viktig å overholde strikkefastheten for å oppnå trøyas mål.

STRIKKEFASTHET

33m og 48 omg i glattstrikk på hvitt felt = 10 cm

33m og 44 omg i mønsterstrikk = 10 cm

MÅL

Bredde Nederst på bol: 42 cm

Under ermene: 55 cm

Øverst på skulder foran: 63 cm, bak: 68 cm

Lengde Hel lengde: 65 cm

Lengde på hvitt felt: 21,5 cm

Lengde opp til ermeåpning: ca. 45 cm

Ermelengde: 48 cm, derav 8.5 cm sikksakkbord nederst

BOL

Legg opp 240 masker hvitt garn på rundpinne 2 mm, 80 cm.

Strikk 1 omg VR, 1 omg R, sett maskemarkør ved omgangens start og etter 120 m.

Strikk 2 omg VR, 3 omg R

Strikk 2 omg VR, 4 omg R

Strikk 2 omg VR, 6 omg R

Strikk 2 omg VR, strikk videre i glattstrikk.

Nå begynner økningene. Det er viktig at økningene ikke gjøres rett over hverandre (se bilde med nålene).

Øk som skjemaet nedenfor viser.

Nummer på omgang etter siste VR omg	Antall økninger foran	Antall økninger bak
1	2	2
10	6	6
13	2	2
16	2	2
21	3	3
25	4	4
38	4	4
49	4	4
78	12	12

Arbeidet er nå ca. 21,5 cm.

Økninger på bolen av original trøye, markert med sikkerhetsnåler.

Mønster 1

NB! Det er viktig at alle mønsteromganger med små stjerner starter slik mønsteret viser, gjennom hele strikkeprosjektet! Det økes masker rundt på hele bolen. Det gjøres best på omg før de små stjernene. Økningene gjør at de små stjernene ikke står i noe forhold til stjernene på stripene nedenfor, og skal være slik.

De nederste stripene med blå stjerner har 4 omg hvit over og under (i alt 11 omg). Alle andre blå stjerner har 3omg hvit over og under (i alt 9 omg). Vi har valgt å ta dette med, ettersom det også er gjort slik på andre trøyer. Se bildet under.

Start med å strikke blå, små stjerner på det hvite partiet. Følg deretter skjemaet og fullfør 4 omg hvit etter stjernene og øk 2 m foran og bak. Fortsett med stripe nr 2 (blå) og antall økninger foran og bak som skjemaet viser, helt til 3 omg av stripe nr13 (hvit).

To hvite striper med 11omg.

Følg skjema for økninger på forstykket og bakstykket.

Nr stripe	Økninger foran	Økninger bak
1 etter blå stjerner på hvitt felt.	Strikk 4 omg hvit Øk 2m	Strikk 4 omg hvit Øk 2m
2 blå	4m	4m
3 hvit (11 omg)	4m	4m
4 blå	2m	2 m
5 hvit (11 omg)	2m	2m
6-11	2m	2m
12 blå	4m	4m
13 hvit NB! Strikk kun 3omg	2m	4m
I alt 380 m	= 184m	= 196 m

Arbeidet er nå ca 45 cm.

For- og bakstykket strikkes nå hver for seg, fra omg der stjernene begynner.

Strikk forstykket over på en annen rundpinne 2mm og strikk frem og tilbake. Start med å gjøre ferdig små stjerner på hvit stripe og fortsett med stripemønsteret og økningene som skjemaet viser. Vær nøye med strikkfastheten!

Nr stripe	foran	Bak
13 stripe gjøres ferdig	strikk små stjerner Og 3 omg hvit	strikk små stjerner Og 3 omg hvit
14 blå	6m	6
15 hvit	0m	6
16 blå	4m	8
17 hvit	6m	8
18 blå	6m	6
19 hvit	6m	6
20 blå	6m	4
Strikk 2 hvite omg	10m =228m	4 m = 244m

Mønster 2

Finn midten av forstykket/bakstykket og sett en maskemarkør. Mønsteret begynner med en rombe og fortsetter vekselvis med livets tre og speilvendes ved midten. Midt foran er det strikket flere loddrette striper for å få mønsteret til å gå opp. Midt bak er det mange flere masker og 2 romber er strikket i hverandre.

På bakstykket skal den siste røde omgangen, **ikke** strikkes. La maskene forbli på pinnen.

Mønsterbord med romber og livets tre.

Mønster 3 Skulderstykkene strikkes på forstykket, i hver side.

Forstykket: Sett 60 midtmasker på tråd/pinne til halsåpning. Begynn fra høyre side og strikk skuldermønsteret frem og tilbake, og la siste omg bli på pinnen.

Strikk den andre skulderen likt, men speilvendt. Start der halsmaskene slutter. Pass på at det blir likt maskeantall på hver skulder.

Skulderparti.

Nå strikkes ryggen frem og tilbake, med mønster 1 som skjemaet viser, deretter mønster 2. Husk at den siste røde omgangen på mønster 2 **ikke** skal strikkes

Skulderstykkene strikkes sammen med ryggen.

Bruk rødt garn.

Hold skulderstykket på en pinne i den ene hånden og ryggen på en annen pinne i den andre hånda. Begge stykkene skal ha vrangsiden mot deg.

Strikk med tråden på baksiden av arbeidet (rettsiden).

Strikk 2m Vridd Rett sammen, sett 3m fra høyre pinne over på venstre pinne.

«Strikk 2m Rett sammen og 2 m Vridd Rett sammen. Flytt 3m fra høyre pinne over til venstre pinne». Repeter fra « til », helt til du har to masker igjen. Løft den gjenstående maske over den siste masken.

Det er nå to rekker med røde masker på vrangen og en omg med røde masker på rettsiden. Gjør likedan på den andre skulderen.

Skulder strikket sammen med ryggen.

HALS

Plukk opp maskene i enden på skulderstykket med hvitt garn. Strikk 10 omg R, frem og tilbake samtidig som siste m fra hver pinne blir strikket sammen med 1. m fra for- og bakstykket. Gjør likedan på den andre skulderen. Deretter strikkes 1 omg VR med hvitt garn rundt hele halsåpningen, før det felles av med rette masker.

Mønster 2 og halsåpning foran.

Mønster 2 og halsåpning bak.

ERMER

Legg opp 80 m med rødt garn på 4 strømpepinner 2mm.

Strikk 2 omg VR. Strikk 1 omg R der det økes 16 masker (4 masker på hver pinne) = 96 m.

Mønster 4

Fortsett i glattstriking og mønsterstriking med rødt, hvitt og blått garn. Hold alltid fargene i samme rekkefølge, så får du en fin bakside. Strikk litt fast. På siste omg felles 4 m.

Merk at mønsteret **strikkes speilvendt på motsatt erme!**

Strikk 2 omg hvit.

På erme strikkes sikksakkmønsteret motsatt vei.

Mønster 5

Strikk mønster 5 som vist på mønsteret.

Strikk så 2 omg hvit og øk 4 m.

Fortsett med stripemønstre og øk som forklart nedenfor. Det bør økes 2-10 cm fra begynnelse og slutt på ermets omg, Da vil ermet få en fin form.

Ermet er også fasongstrikket.

Nr stripe	økninger	Masker i alt
1 Strikk blå stjerner og 3 omg hvit		
2 Blå	6 m	25 stjerner + 2 m
3 Hvit	6 m	27 stjerner
4 Blå	4 m	28 stjerner
5 Hvit	6 m	29 stjerner +2 m
6 Blå	4 m	30 stjerner +2 m
7 Hvit	6 m	32 stjerner
8 Blå	Ingen økning	32 stjerner
9 Hvit	6 m	33 stjerner + 2 m
10 Blå	2 m	34 stjerner
11 Hvit	Ingen økning	34 stjerner
12 Blå	Fell 2 m	33 stjerner + 2 m
13 Hvit	Fell 2m	33 stjerner
14-18 Blå	Ingen økning	33 stjerner
19-21 Hvit stripe + blå stripe + hvit stripe uten stjerner	Strikk 2m, øk 1m, Strikk til 2m gjenstår, øk 1 m	Gjør dette på annenhver omg i alt 10 ggr

Siste hvite stripe strikkes uten små stjerner, i alt 5 omg. Fell av ikke for stramt. Strikk det andre ermet.

Økingene øverst på ermet.

MONTERING

Sy ermene til bolen: Fest med nål ved skulder og under ermet. Sy attersting med hvitt garn. Begynn øverst ved skulderen, og sy ned til under ermet. Følg maskeraden. Gjør likedan fra den andre siden av skulderen. Gjør det samme på det andre ermet. Fest alle tråder.

Merknader:

Når vi har tatt mønsteravtak på denne trøya, ser vi at det med fordel kan tilføyes forslag til noen endringer:

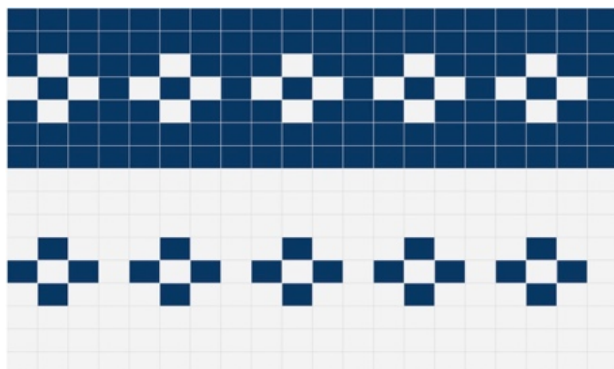
- Bolen kan strikkes helt opp på rundpinne, og klippes opp før montering, hvis man synes det er enklere. Skulderstykkene må likevel strikkes som originalen. Ermene må i så fall strikkes med et belegg, 5 omg vr, før avfelling (belegg over søm).
- På originaltrøya er det ingen rød omg bak på halsen. Disse maskene kan strikkes med rødt i forlengelse av sammenstrikkingen på høyre skulder bak.
- Originaltrøya har mange flere masker bak på halsåpningen enn foran. Det gjør at halsåpningen kan krølle seg i nakken. Det er både bedre og penere å ha omtrent likt antall masker foran og bak..
- Halsåpningen er ikke så dyp. Det kan endres ved å strikke flere «skrå» omg foran og bak på mønster 3.
- Halslinningen vil ligge bedre om man strikker 1 omg R, 1 omg Vr, 1 omg R, 1 omg Vr før felling.
- Ermeribben vil ikke vrenge seg så lett hvis man starter med 1 omg Vr, 1 omg R, 1 omg Vr, før mønsterbord 4.

Vi takker Greta og Gudmund Klevset som har gitt oss muligheten til å lage dette dokumentet om den gamle trøya de er eiere av!

Hilsen Byneset Husflidslag

Mønsterborder på Bynestrøya

Mønster 1 Grunnmønster med små stjerner.

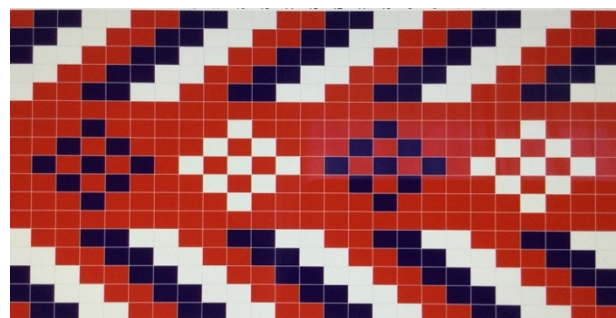
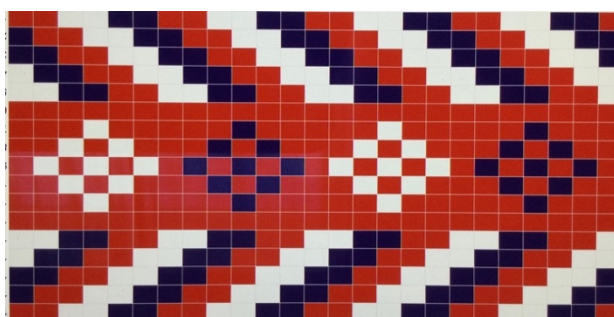
Husk alltid å starte ved mønsterets begynnelse! Den hvite borden er bredere enn den blå.

Mønster 2 Øverst på bol.

Sett en maskemarkør midt på arbeidet. Mønsteret skal speilvendes midt foran og midt bak. Start og slutt med en rombe.

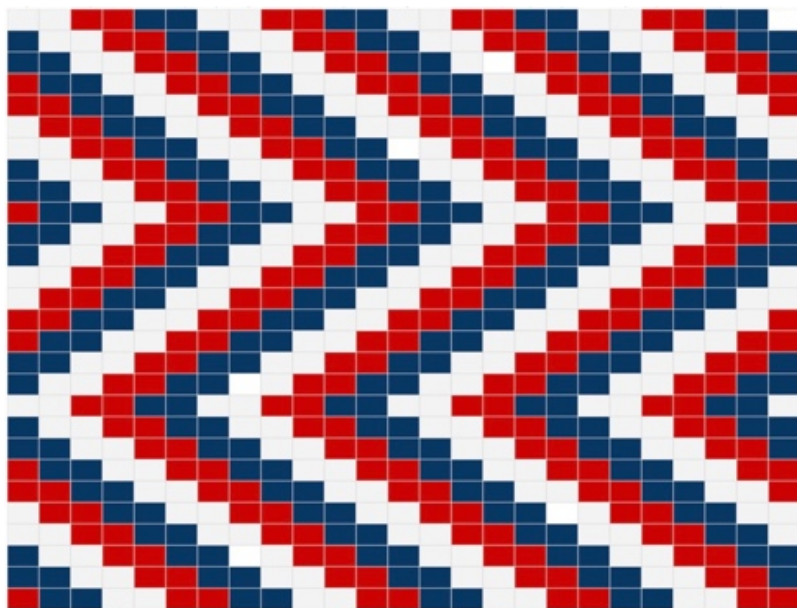
NB! På bakstykket skal ikke den siste røde omgangen strikkes!

Mønster 3 Skulderstykker.

Strikkes øverst på hver side av fremstykket. Start ytterst ved skulder.

På venstre skulder speilvendes mønsteret. Start der halsmaskene slutter. Skulderstykkene skal ha likt antall masker.

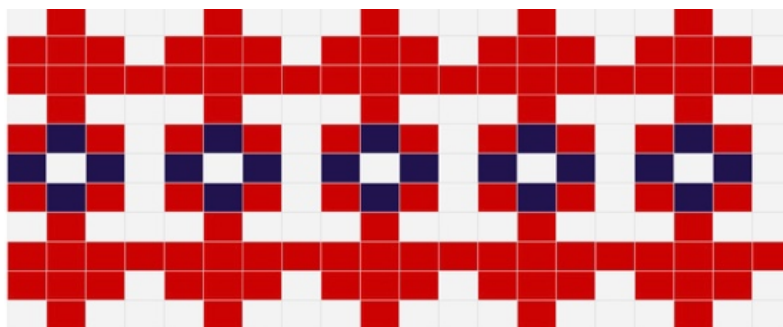

Mønster 4 Mansjett.

Strikkes nederst på ermet. Strikk ganske fast.

Hold alltid fargene i samme rekkefølge, så det blir pent på vrangen.

Mønsteret speilvendes på det andre ermet.

Mønster 5 Rosebord over mansjett.

Etter mønsterbord 5, strikkes 2 omg hvit hvor det økes 4 m, før de små blå stjerner strikkes.

Ferdig strikket kopi i 2022 av den gamle trøya fra Byneset.

